

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sefer Me'or ha-golah

Lehmann, Marcus Lehmann, Marcus

Ṽilna, 650 [1889 oder 1890]

רכשה .ח.

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9244

נעלם המעל הזה, ולא ידעו צאתה ובואה, וארחתה ורבעתה
זרו למו.

ח.

השבר.

אתרי אשר כלה רבי גרשם את כל מלאכת הכסא
ויעמידהו על מכונו, ואתרי אשר נחל כבוד ויקר תהלה
ותפארת מכל עברים בעד עמלו ותכמתו, שב בעליצות נפש
לביתו. שתי נשיו מהרו יצאו לקראתו והוא ספר להן מכל
אשר עשה ומכל הכבוד והגדולה אשר חבלן נפלו לו בנעימים.
אמנם לעתים היתה רוח חבלה מאד, לבו נשבר בקרבו ועצב
עו התגעש בחבו; יען לבו חזה מראש כי נכונים לו ימי
חשך, כי לא נעלמו ממנו פני יאהאן הזועפים, ואש עברתו
וקנאתו המתנוצצת מבין עיניו הלמושות, מלאו את כל בתי
נפשו יגון ובלהות, אך זאת היתה כל נחמתו כי נתן לו הקיסר
את טבעתו להיות לו לאות אהבה וחסד בכל עת צרה וצוקה,
ועל כן הבלוג עלי יגונו וישקט את רוחו ההומיה.

עתה שב רבי גרשם לחדר למודו, ויקח לו את ספר
התלמוד אהוב נפשו ויאמר: אהה! מה רבו הימים אשר הלפו
ואינם, ותלמודי היה מונח בקרן זוית, ולא שמתתי לבי אליו
להגות בו ככתוב; כל מחשבותי והגיון לבבי נהיו לשלל
למלאכת הכסא הגדול אשר בניתי בעד הקיסר באויל.

רבי גרשם הגיע בכתיבת באורו להתלמוד עד מסכת
חגיגה מקום אשר יספר שם כי מנחם (האב בית דין בנשיאות
הלל) יצא, להיכן יצא? אביי אמר: לתרבות רעה, רבא
אמר: לעבודת המלך.

את אשר אחזה לי אני אמר רבי גרשם כי הענקים
האלה אדירי התורה אביי ורבא שניהם יחד לדעה אתה

הסכימו; כי אם יצא איש לעבודת המלך — ממלכי פרס —
 דומה כמו יצא לתרבות רעה — יען כי בארמנות המלכים האלה
 בחצריותם ובשירותם משלו הגאה והגאון ממשל רב, החנופה
 והזדון פרחו שם כרוש על תלמי שדי, איש את רגלי עמיתו
 הדף בעקבה ובמרמה, ובחלקת לשון תרמית ודברי הוות כרו
 שוחה איש לרעהו, ואין גם אחד אשר ירהב בנפשו עז
 להודיע מערכי לבו ולהגיד דברי אמת גלויים לכל — ואנכי,
 האם לא נתעיתי בשוא גם אני בבלותי ימים רבים בעבודת הקיסר,
 ואת התלמוד מקור חיינו עזבתי ולא שתי לבי אליו! ואיזה
 רוח תהו ודמיוני בהו עברו עלי לבנות את כסא שלמה בעד
 הקיסר? מי המריצני לאמר כל אוכל אם לא רוח אולת לרדוף
 אתר הכבוד התהלה והתפארת? עזבתי מקור מים חיים ללכת
 אחרי ההבל והתהו אשר לא יועילו! האל הטוב יכפר בעד
 פשעי הרב וחטאתי כי כבדה מאד, מי ימנה ויספר את המון
 השעות היקרות מאלפי זהב וכסף אשר עזבתי בהן תורת אל
 חי, בגלל בנין הכסא ומי יתן לי תמורתן?

ככה דבר רבי גרשם אל לבו ברוח עצבון ונפש נכאה,
 אך עד מהרה הבליג רוחו על יגונו זה, כי למודי תורת אלהינו
 אשר הגה ושגה באהבתן עתה ביתר שאת מלפנים השיבו את
 נפשו, ופקודי ה' הישרים שמחו את לבבו.

אחרי ימים אחדים אסף הקיסר את כל יועציו ושריו
 לבית המועצה למען יתנו דעתם גם הם על דבר השכר והגמול
 אשר על הקיסר לגמול להאמן הגדול עושה הכסא הנעלה הזה
 ומכוננו. כי לא ידע הקיסר לשית עצות בנפשו במה להיטיב
 חסרו עמדו, כי היה נקל בעיניו כל שכר וכל גמול לעמת עמלו
 הרב ומלאכתו הנפלאה אשר אין ערוך אליה בחין ערכה.

„יועצי מלכותי” דבר הקיסר אליהם ממרום כסאו, אתם
 ידעתם לאיזה מטרה קראתיכם להתאסף אלי היום, הן כלכם
 ידעתם

ידעתם את האיש הדגול מרבבה אשר הציל את נפש בת אחי
 ממות, ואשר בנה לי את הכסא הגדול והנפלא הזה אשר עיני
 אדם לא תשבענה מראות נעם יפיו והדר תפארתו, מאד
 נכספה גם כלתה נפשי לשלם לו שכר טוב כמפעלו, להיטיב
 עמו ולעשות לו חסד אשר לא נחל עוד עבד מאדוניו כמוהו.
 מי יתן ואוכל לנשאתו לרוממהו ולהפקידהו למשנה בארצי כאשר
 עשה פרעה מלך מצרים ליוסף העברי. כי אשרי הארץ אשר
 החכמה תשב שם לכסא ולצדק תמלך בה, אבל האיש המרומם
 הזה הנהו יהודי ואיך אוכל לתת לאיש זר אשר לא מבני דתנו
 הוא חלק ונחלה בממשלתי ולהיות שליט על העמים חוסי
 שבטי? אי לזאת נאלץ אנכי לדרוש ולחקור אחרי שכר אחר
 אשר פרי ישוה לו בעמלו. אך עד היום עוד לא מצאתי לי
 עצה ישרה במה להראות לכל יושבי ארצי כי כפעל
 אדם ומעשהו הטוב ישלם לו מידי ואשרי נוצרי פקודתי.
 על כן קבו לכם עצה ותושיה מה לעשות לאיש אשר המלך
 חפץ ביקרו?."

פני הסרים יאהאן ענו וכמת חָרו עת דבר הקיסר את
 דבריו. כרגע אבה לדבר לפני הקיסר והנאספים, אך קול מליו נחבאו
 מעצֶר רעה ויגון ורגשי חמה וכעס אשר התרוצצו בקרבו.
 אז קם ראש הכהנים מכסאו, הוא הכהן הגדול בכל
 הממלכה, ויאמר: אדוני המלך! כמוני כמוך נפלאתי
 והשתוממתי על חכמת היהודי וכביר כח לבו; גם לבי יעלץ
 בשמחה ויגל כבודי אם איש אשר רוח בו כמוהו, יקח חבל
 בראש ממשלתך הנאורה, ומדוע לא יהיה לאֵל ירך להפיק
 חפצך ולהרימחו לשבת בין שרי ממשלתך אנשי השם? לפי
 דברך אדוני המלך נראה בעליל כי בגלל אשר רבי גרשם
 יהודי הנהו על כן לא יאתה לו המשרה הגדולה הזאת, ומדוע
 לא ישליך אחרי גוו את אמונתו אשר האמין בה עד כה,
 לבעבור (מאוה"ג)

לבעבור יוכל עיבת בסוד ערי המדינה ויועצי מלכותך. ומלבד כל אלה יאתה לאיש חכם-לב כגרשם כי יוכח לדעת ולהכיר לטוב את הדת הנוצרית ולתת כבוד לשמה.

„אולי צדקת בדבריך, אבי“ ענה הקיסר „אך רבי גרשם מאן ימאן בזה?“

„כי אז הלא מידו זאת לו אם לא תוכל להטות לו הסדך ולהשפיע עליו משפעת טובך, מלכי רב החסד וירא האלהים, כרגע צוה באזיל אל אחד ממשרתיו עושי רצונו לרתום את מרכבת הקיסר ולנסוע לבית רבי גרשם להביאהו להיכל הקיסר.“

„רבי“ אמר הקיסר לרבי גרשם בבואו אל הבית „מאד תכלה נפשי לגמול אהך טוב תהלה ותפארת בעד חכמתך ועמלך, כאשר עשה פרעה מלך מצרים ליוסף; אבל דבר אחר עומד לשטן לי מהפיק חפצי, על כן עוב נא איפוא את אמונת אבותיך אשר אתה מאמין בה, ובא נא לחסות בצל כנפי דת הנוצרית ואז אעלך גם עלה לראש ערי ממשלתי הגדולה והאדירה.“

רבי גרשם נבעת מאד ופלצות נצחת אחותו כשמעו את הדברים האלה יוצאים מפי הקיסר, יען כי יקרה ונכבדה בעיניו דת אבותיו מכל סגלות חלד ושכיות החמדה ומכסא שר ומלך גם יחד, וכי נכון הוא להקריב את חייו על מזבח אהבתה, אך חשב לו מחשבות איך להדיח עצת הקיסר בנקל. האם לא יתרה אף הקיסר ואף כל הכהנים והשרים הגדולים הנאספים בבית המועצה, לראות איך היהודי הזה מנאץ את דתם ויקל בכבודה במאנו לבוא בבריתה אשר עוד ירבה הקיסר במחירה, כי ינשא גם לראש שר מלוכה? והנה פתאם נזכר את אשר חשב לפני ימים אחדים על דבר מנתם ידיד הלל וימהר ויאמר: אדוני מלך אדיר ורב החסד! אל יחר בעיניך אם אחלה פניך לבל תפקידני ליועץ מלכותך, הניחה נא לי לעשות מלאכתי

ולדרוש

(מאוח"ג)

ולדרוש בחכמה כאשר הסכנתי עד כה, וגדולות לא אבקש. רבים הם יועציך החכמים העומדים על ימינך, ולמה לך להוסיף עוד על מספרם? ומי אנכי כי אֶמְנָה בין חכמי יועציך ולקחת חלק בממשלתך הגדולה והאדירה? הניחה נא לי איפוא לדרוש ולתור בחכמה כאשר עשיתי עד היום, ואתה אדוני המלך ידעת כי בישע אלהים יש לאל ידי להושיע לבני אדם בעת צר להם ויגיעו עד שערי מות, את אשר לא אוכל עשות ככה בהיות אהיה שר מלוכה".

"ידעתי" ענה הקיסר, כי רק למען מצוא תואנה תתחפש במסוה הענוה לבל אפקידך ליועץ המלוכה, ידעתי כי מאן אתה לבוא בברית הדת החדשה".

"ואיככה אוכל לבגוד בדתי ואמונתי אשר נחלתי מאבותי? הלבעבור שבוע מטוב הארץ אשר באמונתי אשר גדלתי בה משתר מל ילדותי, וידעתיה כי אמת ונכונה היא?"

"לא בגלל טוב הארץ" שמע ראש הכהנים את דברי רבי גרשם, כי אם בגלל חיך ואשרך לעולמי עד! איש חכם ונבון כמוך כבר היה לו להכיר את אולתו וסכלותו אשר נבער להאמין בהן עד כה, להרחיקן מעליו ולהנזר מהן, למען תת כבוד לשם הדת החדשה בבואו בבריתה לחסות תחת צל כנפיה!

"הרף נא אָדוֹן נכבד מהתופח עמי בדבר זה" ענה רבי גרשם, אתה נולדת בדהך הדת הנוצרית ואני נולדתי וגדלתי על ברכי דת היהודים. בעיניך נחשבה דהך ליותר נאמנה ונכונה, ואני לא אוכל למצוא את האמת והאמונה רק בדת היהודים העתיקה: — הה אדוני המלך, אל נא תוסיף להמריצני ולאלצני להכביר מלים בדבר הזה! ידעת כי עבדך הנאמן הנני, ולכל אשר תצוני סר אני למשמעתך, לא אפיל דבר ארצה, אך בדבר אמונתי אשר רק לפני אלהי הצבאות

ומלך מלכי המלכים עלי לתת דין וחשבון, לא אוכל
שמוע בקולך".

פני הקיסר רעמו כשמעו את דברי רבי גרשם ויצוה עליו
לצאת מן החדר, למען יוסיף להתיעץ עם מתי סודו השרים
הגדולים היושבים ראשונה במלכותו והוא יחכה בחצר בית
המלך החיצונה עד אשר יודיעו לו את פתגם שרי בית המועצה.
אחרי עזב רבי גרשם את החדר אמר הקיסר: לא נשאר
לנו איפוא בלתי אם לתת לו הון עצום חלף עמלו, כי כבוד לב
היהודי הזה לשמוע לעצתנו הטובה אשר אמרנו לקחת אותו
אחר כבוד".

עד כה החריש יאהאן ולא דבר דבר, אך עתה בראותו
כי לב הקיסר מלא תלונה על רבי גרשם, האמין כי הגיעה
העת הנכונה להסית את הקיסר ברבי גרשם ביתר שאת,
ויען ויאמר: אדוני המלך, התדמה בלבבך כי לא קדם היהודי
לקחת לו שכרו די ויותר? מי יודע מה רב משקל הכסף אשר גנב
ושם בכליו מתועפות הכסף הרב אשר נתן על ידו סוכן בית האוצר!
לא כן!" ענה הקיסר ואמר: כדבר הזה לא עשה רבי
גרשם, כי ידעתיו לאיש אמונים, שונא בצע, ולא עולתה
בו". התאמין אדוני המלך? ענה ראש הכהנים, כי ישנם
יהודים תמימים וישרים שונאי בצע?". "יש ויש" השיב הקיסר
ורבי גרשם, הוא הוכיח לעיני את הדבר הנאמן הזה, כי
ברפאו את הנסיכה טעהאדארא ויצילה ממות לחיים מאן לקחת
מידי אף גרה אחת בשכרו, וכל אלה רק למען אשיב פקודתי
בדבר היהודים!

כן הדבר ענה ראש הכהנים, אם נוגע הדבר ליהודים
או רבי גרשם הוא הנכבד ביניהם, אבל אם נשקלם בכף לעמת
הנוצרים נחזה כי כלם יחד אין אמן בם: הנך רואה אדוני
המלך כי גם היהודי החכם והחרוץ הזה יכביד לבו ויקשה

ערפו, ולא תרפינה ידיו מאולתו ושגיונו כאחד היהודים הנבערים אשר לבם צפון משיכל ומחכמה.

„אל נא אהובי“ ענה הקיסר „לא תעשו עֹל במשפט זה לחסדהו כי גנב ושם בכליו. לבי בטוח כי שמר לי אמונתי ולא לקח מן הכסף מאומה“.

„מה לנו להעתיר דברים“ קרא יאהאן, הן נוכל לבחון הדבר אם נשקול את הכסא במאזנים.

בלי תפונה רשם סוכן בית האוצר על ספר את משקל הכסף אשר מסר ליד היהודי.

„את הכל כתבתי עלי ספר“ ענה הסוכן בשום הקיסר עיניו הבוחנות עליו „יותר מהמשים ככרי כסף לקחתי מבית האוצר במטילי כסף וכלים, ואתן אותם על יד היהודי למלאכת הכסא הנפלא“.

„טוב איפוא“ אמר הקיסר „הנני פוקד עליך כי תחיש לשקול את הכסא; ואז תראו עָרְי ויועֲצִי הנכבדים ונוכחתם לדעת כי לא יחסר אף מעט מתועפות הכסף הנתן על יד היהודי“.

„אבל“ ענה הסוכן „איך אוכל לשקול את הכסא אם לא אשברוהו לרסיסים? הן הכסא גדול מאד מאד, ותקצר יד כל איש להבין מאזנים כאלה אשר על ידם ישקלוהו ולהוכיח לנו את משקלו אל־נכון“.

„אם כן איפוא“ אמר הקיסר „קראו לרבי גרשם הנה, כי מאיש חכם הרשים כמוהו לא יבצר כל מזמה מפְעוֹת גם מאזנים לשקול את הכסא“.

כבוא רבי גרשם לחדר המועצה אמר הקיסר אליו: שמע נא רבי גרשם, שרי עצתי החליטו ויגמרו אָמַר כי כבר לקחת לך די עֵבֶר חֶלֶף עֵמֶלֶךְ מסכום הכסף הנתן על ירך למלאכת עבודת הכסא, ואני הצדקתיך אמנם ודברתי עליך טובות בפניהם

יען ידעתך לאיש ישר שומר אמונים, בכל זאת נכספה גם כלתה נפשי מאד להוכיח גם לעיני השמש צדקתך ותמתך. הגידה לנו איפוא איך יהיה לאל ידנו לשקול את הכסא.

„אדוני המלך“ ענה רבי גרשם ורוחו נבוכה „הוה חלקי מכל עמלי כי ימתח עלי קו חשד במעל גדול כזה? הלא זה הדבר אשר דברתי אליך הוד מלכות בטרם קרבתי אל המלאכה, כי לא יחשב אתי במשקל הכסף אשר למלאכת הכסא! אני לא שלחתי ידי בכסף המתקן על ידי ובכפי לא דבק מאום; אפס האוכל לדעת ולהבטיח כי גם העוזרים על ידי והפועלים הרבים אשר עשו מלאכתם אתי נקיים הם מכל חטא, וחפים המה מכל פשע? אולי שמו אנשים מהם מעט מוער מן הכסף בכליהם ואנכי לא ידעתי, וגם צרוף הכסף, הגה סיגים הרבה ממנו, ויקל את משקלו מאשר נתן על ידו, וכל אלה מראשית כזאת הגדתי לך אדוני המלך, ועתה יטפלו עלי גדופים וישאו עלי עון אשמה, בחפצם לשקול את הכסא ולשום קיקלון על כבודי!“

„לא הוכל אדוני המלך“ אמר ראש הכהנים. לתת לו שכר עמלו בטרם תדע אל-נכון כמה לקח לו מן הכסף!“

בן דברת אדוני הכהן אמר הקיסר „ואתה רבי גרשם כרגע תאמר לנו איך נוכל לשקול את הכסא מבלי נפצוהו לרסיסים“. „לא ידעתי“ ענה רבי גרשם. „האתה לא ידעת?“

אמר אליו הקיסר בשצף קצף „אתה אשר כל דבר חכמה לא נעלם ממך לא תדע את הדבר הזה? הנני מצוה עליך כי ברגע הזה תגיד לנו איך לשקול את הכסא! השמעת?“

„אין על כל איש לצות עלי להגיד את אשר לא ידעתי!“

„היערב לבך למרות את פי? שמע נא איפוא את דברי: אני לא אתן לך אף קשימה אחת בעד מלאכתך כל עוד לא שקלנו את הכסא, אך אם יצליח חפצנו בידנו לשקול אותו ויבקש וימצא כי יחפר משקל הכסא כמשקל הכסף הנתן על ירך מבית האוצר,

דע לך כי מות תמות מות בליעל ילדי פשע! ועתה צא לך מזה.

סר וזעף, נעצב ונפעם, עוב רבי גרשם את הארמון, והקיסר שלח לקרוא לכל חכמי הרשים הגדולים בקאנסטאנטינאפעל, ויצום להכין מאזנים גדולים רחבי ידים לשקול בנקל את הכסא הנפלא אשר עשה רבי גרשם.

ימים רבים חשבו האמנים מחשבות וינסו עשר פעמים להכין מאזנים כרצון הקיסר, וגם הסרים יאהאן הבטיח לשלם שכר טוב להאמן אשר יצלה חפצו בידו לתפן את המאזנים האלה ברוח דעת, אך לשוא! כל עמלם נשאר מעל ופעלתם מאפע, ומשקל כסא הקיסר לא נודע ונעלם מעיני כל חי.

מ.

הגנבה

בכליון עינים הכתה הנסיכה טהעאדארא לעת שוב הקיסר מבית המועצה למען תשמע מפיו פתגם היועצים על דבר הגמול אשר יגמלו לרבי גרשם הגואל משחת הייה. כבוא הקיסר לחדר מעונה חמרמרו פניו מאד, על מצחו שכנה עננה ועל עפעפיו צלמות, וגלי יגון הוסיפו לסעור ולהתגעש בקרב לבבו בראותו את הנסיכה טעהאדארא, כי היא היתה לו זכרון נאמן מזכיר עונו וחטאתו לרבי גרשם אשר זה פעם שנית שב ריקם מלפניו מבלי קחת מידו אף אגורת כסף תלף עמלו הרב וחכמתו הגדולה אשר עבד בכל לבב את הקיסר, וכרגע התנחם הקיסר על דבריו הרעים אשר דבר בחפזו לרבי גרשם; אבל לא בנקל יוכל לשנותם לטוב אחרי אשר דבר אותם בפני כל קהל יועצי המדינה